

hooren, onder meer ook het cultuurleven vernieuwt, en bouwt hij door deze onwaarheid verder op het in zijn kring nog veelvuldige misverstand, dat hij eigenlijk in zijn consequenties (van lijdelijkheid) bestrijden wilde.

Het is ook volgens onze meening ongeoorloofd, de Reformatie „kultureel te verstaan”. Ons te verwijzen, wat wijzelf juist veroordeelen, dat houdt het kringetje van Prof. Visschers leerlingen nog wel een poosje om hem heen. Maar men vrage dan niet, wat er verder gebeurt. En niet gebeurt. Door het rechte inzicht te onthouden, en zijn volgelingen, inplaats van hen te bekeeren met het goede Woord Gods over alle werkelijke reformatie, bijeen te houden met valsche beschuldigingen aan wie dit Woord Gods eerder dan hij verstonden, doet deze hoogleraar in de methode precies even verkeerd als de Heer G. H. Kersten.

En nu zal er wel weer een martelaarsgezicht gezet worden. K. S.

Prof. Haitjema onder „kruis” en „vaandel”.

Onze lezers herinneren zich, dat Dr K. H. Miskotte in „Onder Eigen Vaandel” heel het standpunt, waarop het boek „Jezus Christus en het Menschenleven” zich stelde, heeft veroordeeld, en zoo met name kwam tot een totale afwijzing van wat Dr H. Colijn als staatsman, en ik in mijn bijdrage over „Jezus Christus en het Cultuurleven” schreef. Eveneens, dat ik daarop antwoordde.

Thans komt Prof. Haitjema met een enkel woord erop terug. Met een enkel woord slechts, want — hij gaat op de mijnerzijds gedane opmerkingen niet in. Ik verweet Dr Miskotte, dat hij de positie van zijn „objecten” totaal verkeerd zag; Prof. Haitjema verwijt hetzelfde mij. Het verschil is evenwel, dat ik aangaf, waarom ik dat meende, terwijl Prof. Haitjema het alleen maar decreteert. Hij zal zich van een bespreking onthouden; maar lijkt inmiddels toch een beetje te veel op die critici, die, als ze geen kans zien, werkelijke fouten op de beslissende punten aan te wijzen, één onnoozel foutje, dat overigens niets ter zake doet, expres noemen; zoo b.v. de omstandigheid, dat ik Dr Miskotte's bijdrage vlak voor een buitenlandse reis in knipsel ontving, en me toen, op reis schrijvende, even vergiste in den naam van het tijdschrift, dat het artikel had opgenomen (ik herstelde de vergissing spoedig). Zulk een „Hervorheben” van een onnoozel foutje geeft te denken, — als men dan verder niets heeft in te brengen.

Ik zou op Prof. Haitjema's opmerkingen niets antwoorden, indien niet deze dingen nog even de aandacht verdienden:

a) Prof. Haitjema betreurt het, dat het „neo-calvinisme” zich nog niet onder het „Kruis” wil laten brengen. Maar ik herhaal, dat wij bij ons (niet ik persoonlijk) dat „kruis” van hem helemaal niet het kruis van onzen Heere Jezus Christus vinden, en dat wij bij ons met die „Leidenschaft” die wij bij hem dezen keer te veel zien ondergaan onder onchristelijke cynisme tegen een tegenstander, van dat „kruis” ons afkeeren, en het een oer-ketterij achten, die het geloof aan den in de historie opgetreden Christus der Schriften prijsgeeft aan het ongelooft.

b) Prof. Haitjema's spreken over „neo-calvinisme” is wetenschappelijke humbug. Hij heeft van mij herhaalde malen uitvoerig antwoord gekregen inzake zijn bewering, dat hij Calvijn goed, en wij hem verkeerd „interpreteeren”. Zoolang Prof. H. geen kans ziet, of gebruikt, zich van ons gedocumenteerd betoog te ontdoen, halen wij onze schouders over zulke beweringen op. We hebben den tijd. We weten al, dat een dialectische theologie van groote statuur begint in te zien, dat wat Prof. Haitjema over Calvijn denkt, moet worden prijsgegeven, als men van die zijde eerlijk wordt.

c) Prof. Haitjema noemt mijn beweringen over wat Dr Miskotte geloofde, „roekeloze aantijgingen”. Waarschijnlijk ontgaat het hem, dat dat steunde op officiële gegevens. Een roekeloze aantijging, die den persoon van Dr Miskotte raakte, was het trouwen niet, omdat ik erbij schreef, dat deze zelf wel niet zou onderschrijven, wat ik over zijn al-of-niet-gelooven van wat in Zondag 17—19 van den Catechismus staat, had opgemerkt. Ik herhaal slechts, dat met de „paradox”, zoolang men niet met woorden speelt, Zondag 17—19 onverenigbaar is. Geven de heeren Haitjema en Miskotte dat niet toe, dan begrijpen ze hun eigen positie niet. Wie de Zondagen 17—19 aanvaardt, zóó, als ze „er staan”, kan de „paradox” niet aanvaarden, en moet tegen wat Dr Colijn en ik opmerkten, geen wortel-bezwaar overhouden. Wie de „paradox” aanvaardt, heeft die Zondagen losgelaten. Wie, zooals Brunner, en ook Miskotte (blijkens zijn eigen uittalingen in die quasi-reconferentie), meent, dat de opstanding van Christus, hoewel men ze „feit” blijft noemen, niet valt in te voegen in de keten der historische gebeurtenissen, evenmin als schepping en zondeval, incarnatie en verzoening, die heeft het hart uit de gereformeerde belijdenis weggesneden. Aan het monstervan „oer-geschiedenis” en „eind-geschiedenis”, dus „niet-meer-geschiedenis”, met welke „geschiedenis”-begrippen Brunner Christus' opstanding (het ledige graf) afhandelt en mishandelt, gelooven wij niet; wij haten dat verloochenen van de genade-giften Gods.

Als wij hadden verzuimd, erbij te zeggen, dat Dr Miskotte dat zelf anders ziet, dan hadden wij een man, wiens „ziel” ons niet ter beoordeeling staat, onrecht gedaan. Nu wij dat wel gedaan hebben, werd door ons standpunt tegenover standpunt gesteld. Dat Dr Haitjema thans weer ach en wee roept over een door ons beschadigde „ziel”, is een zwakte-symptoom, waaraan wij gewend zijn. Het overkomt ons meer, dat men van een strijd over „Gods Woord” een vechterijte maakt tegen een „ziel”. Hoewel die geheel uit ons „gezicht” gebleven is onder het schrijven. Men is veel te „ziel”ig tegenwoordig.

En al doet Prof. Haitjema nu een beetje medelijden (wat hem alleen zou staan, als hij argumenten had gegeven, vroeger en nu), en al zijn er heusch nog een paar gereformeerden, die dit „Eigen Vaandel” blijven aanbevelen, hoewel het heel het standpunt van de Vrije Universiteit en van Kampen ondermijnt, toch gaan we rustig verder. We hebben ook tegenover die gereformeerden den tijd. Voorloepig laten we Dr Haitjema praten over „Leidenschaft”, en zien een beetje verwonderd toe, als hij ze overal, waar hij ze tegen zichzelf ziet keeren, liberale allures tegen alle Leidenschaft aanneemt. Gelijk we ook ons erover verwonderen, dat hij, onder dat „kruis” verkeerende, een eigen „vaandel” ontplooft, dat met zijn „paradox” in strijd is, juist als „eigen vaandel”, en zich in mislukte vertoon van deftigheid oploft, zoodra iemand maar eens scherp zegt, om welke fundamentele dingen het hier gaat.

Heel deze houding getuigt van gebrek aan moed. Men begon met de verzekering, dat wat Prof. Haitjema in Barth goed vond, „dynamiet” zou leggen onder alle bestaande theologieën. En als dan eens iemand deze geleerde taal overzet in concrete volkstaal, en op één bepaald punt, (drie heel oude Catechismus-afdeelingen van 1563) inderdaad dynamiet gelegd acht, — dan zegt men van diezelfde zijde in 1933: wij hebben niets gemerkt van ons „dynamiet”, we gelooven dat allemaal nog net zoo, we willen alleen maar onder het „kruis”, en die ander, nu ja, dat is een hoogmoedige, die onder het kruis niet bukken wil.

Weg met dat „kruis”, dat fantoom, waaronder soldaten van allerlei voormalig „eigen vaandel” elkaar in verbroedering vinden kumen, om hun vroeger „eigen vaandel” te verloochenen, zoolang de „paradox” de confessie, en het weer op te nemen, als de confessie de paradox komt in de schaduw zetten. K. S.

Voor de tweede, derde, vierde maal!

Het koor der Nieuwe Kerk in Delft, tevens grafkelder, mausoleum van ons Koningshuis, is indertijd door ons allen, immers uit de staatskas, gerestaureerd. Dat vonden we allen prettig, omdat het hier een eereschuld gold tegenover de Oranjes.

Toen evenwel het koor gereed was, bleek des te duidelijker, hoe slecht de Ned. Herv. Gemeente te Delft het eigenlijke kerkgebouw, waarin zij pleegt saam te komen, had onderhouden. Dat voor den eeredienst der Herv. Gemeente te Delft bestemde gedeelte moet nu ook hersteld worden. Het rijk beloofde een deel; dat wil dus zeggen: alle burgers in en buiten Zuid-Holland betalen een eerste bijdrage (belasting). De provincie beloofde eveneens een deel; d.w.z. de burgers van Zuid-Holland betalen een tweede bijdrage. De rest moest de Ned. Herv. Gemeente te Delft verzorgen.

Men zou zeggen: volkomen juist; het geldt haar eigen kerkgebouw, en daarin zijn zeer „eigen” klanken af en toe te beluisteren. Bovendien: het was niet veel. Het was maar een ton. De Gereformeerden in Delft en haast overal elders, hebben voor veel heeler vuren gestaan, en zijn in getal veel minder dan de Hervormden ter plaatse.

Niettemin is het resultaat, dat, nog wel met groote moeite, 25.000 gulden is saamgebracht door de Herv. Gemeente te Delft. En dat de rest blijkens persbericht zal moeten komen, zoo het plan lukt, door een medewerking, zoo mogelijk, van alle burgemeesters, opdat het 35-jarig regeringsjubileum der Koningin (31 Augustus) als gelegenheid diene, om de resterende 75 mille te krijgen. De Nederlandsche burgers buiten Zuid-Holland zullen dus om een tweede, de Zuid-Hollandsche om een derde, de Delftsche zelfs om een vierde bijdrage gevraagd worden, want in Delft heeft de Herv. Gemeente ook al onder niet-Hervormden gewerkt; Dr Hagen schreef daarover al een duidelijk woord.

Vermoedelijk zullen velen het gevraagde maar weer doen. Als de Ned. Herv. Gemeente in Delft ondanks de groote woorden van vele harer vroegere en huidige voorgangers over andersdenkenden haar eigen kerkgebouw niet onderhouden kan, of wil, dan zullen wij wel weer barmhartig zijn, en het gebouw, dat voor haar zelf dient, dan maar weer gaan beschouwen als toegangsweg tot het graf der Oranjes, en maar weer betalen. Hoewel er de neiging zou zijn, te zeggen: sluit die kerk af, als er vreemdelingen komen zien: het koor heeft heusch wel een eigen ingang, we behoeven ons dus niet persé te schamen.

Maar komaan, waarom niet? We willen wel weer meedoen.

Alleen maar: misschien was het goed geweest, de H.H. Visscher en Zandt te benoemen in een commissie tot werving van bijdragen. Beiden oud-predikanten der Herv. Gemeente te Delft. Ze hadden dan misschien gedurende enkele maanden iets minder offensief gesproken tegen die mede-christenen, die nu voor hun kerk betalen moeten voor den vierden keer, of zoo.

Want hoe moet het nu? Als we de zaak van het gebouw voor den Herv. eeredienst in Delft niet „kultureel” beschouwen, dan geven we niets. Doen we het wel, dan krijgen we een reprimande van de oud-Delftsche predikanten. K. S.

Sociaal Congres.

Op 9, 10, 11 en 12 November 1891 werd te Amsterdam het Sociaal Congres gehouden. De tweede algemeene zitting werd door Dr H. Pierson geopend, die het woord gaf aan Dr W. H. Gispen voor de godsdienstige wijding. Deze sprak naar aanleiding van Psalm 85.

Hem trof daarin dadelijk de toon der dankbaarheid, waarmee de psalm begint: „Gij zijt uwen lande gunstig geweest, Heere”. Een toon die ons, hoe ook de omstandigheden verschillen, evenzeer past. Want God heeft ook ons een kern bewaard van belijders zijns Naams, en mannen verwekt, die in de breede rijen van het volksleven, niet het minst in den arbeidenden stand, Hem vreezen en ook voor het maatschappelijk leven Zijn Woord hebben aangenomen als het woord der waarheid. „Ja, daarin kennen we de genade van God, dat in ons land juist in de volksklasse, die van handenarbeid leven moet, een machtige kern zich bevindt, die het geloof niet verloochent; en, afkeerig van ongelooft en revolutie, het hoofd buigt voor het Woord des Heeren en nog altijd hand en hart ophelt tot onzen Vader in de hemelen, Hem bidde om dagelijksch brood. En nevens die breede schare van Christelijke mannen en vrouwen, de mannen van wetenschap en talent, van geboorte en stand, die uit hetzelfde beginsel en in dezelfde kracht, voor den naam en de zaak des Heeren pal staan. De levenden zal ik niet noemen, maar wie denkt niet aan mannen als Bilderdijk, Groen van Prinsterer, Mackay, de Costa, de Clercq, Heldring en meer anderen, die zich verheugen zouden, wanneer zij een dag als dezen hadden mogen beleven, mannen die jaren lang, schier als eenlingen in hun kring gestaan en gestreden hebben, voor de ware, historische volksrechten op velerlei gebied? Wie denkt niet aan den ouden Wormser, den boezemvriend van Groen, den man, die als de schakel vormde tusschen het volk en de aanzienlijken; aan den beminnelijken Brummelkamp, den Evangeliedienaar, die voor alle volksnooden zulk een open oog en warm kloppend hart had? Aan die velen, in elken kring, die God verwekt heeft, om te getuigen en te strijden tegen den geest der eeuw en den afval van God en zijn heilig Woord, en tot wier arbeid wij nu zijn ingegaan? Waarlijk, in een ure als deze, waarin Christelijke mannen van allerlei rang en stand samenkomen om de sociale belangen niet slechts van een enkelen kring, maar van heel het volk te bespreken, moet ons die herinnering tot dank aan God stemmen, en zij legt op onze lippen de betuiging: Gij zijt uwen lande gunstig geweest, o Heere!”

Maar de dichter slaat ook een smeektoon aan. Wij behooren de heiligheid van God te belijden in betrekking tot het sociale vraagstuk. Dan erkennen we niet alleen in alle misstanden en ellenden dezes levens een openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods, maar ook de onmogelijkheid om, zoolang er zonde bestaat, deze aarde tot een paradijs te maken. Maar zoo waarlijk God heilig is, zoo waarlijk is Hij ook goedertieren en ontfermend. Hij geeft Zijn genade en den Heiligen Geest op het gebied. En daarom leggen ook wij onze zielen als te luisteren aan de poort des hemels en zeggen: Ik zal hooren wat God de Heere spreken zal.

Ten slotte vernemen we in dit lied ook den toon der blijde hope. De dichter ziet en beschrijft het ideaal in de verpersoonlijking van goedertierenheid en waarheid, die elkander ontmoeten, in gerechtigheid en vrede, die elkander kussen. Niet in opheffing van waarheid of gerechtigheid, maar in de ontmoeting van deze ook aan menschen medegedeelde eigenschappen Gods, ligt de oplossing van den strijd der standen en van geheel den wereldstrijd. En daarom gaan we voorwaarts met goeden moed en blijde hoop. Eenmaal breekt de dag des vredes aan, de dag, waarop de gerechtigheid uit de aarde spruit en de waarheid van den hemel nederdaalt.

Daarna ging spreker voor in gebed, en vervolgens werd gezongen: Wij zegenen, o Heer! Uw goedheid al den dag!

Naar zijn denkbeeldigen vriend te Jeruzalem zond Gispen dezen indruk van het Sociaal Congres: — Gij herinnert u, dat er in het vorige jaar eenige ontevredenheid openbaar werd in de kringen onzer Christelijke werklieden, over den geringen steun, dien het streven dezer mannen bij

de aanzienlijken leden der van den s de talrijke daarvan d

Dr Kuy het voor van een g werklieden maatschap tuigend v lieden, da medewerk practijk, geleerde te werke uitkomst

Uit deze van een : retische : vraagstuk worden l daaruit v van Gods nen in N naar welk te streve

De Soc de manne van r l ning, dat

En va voorstel, als een h Herv. Ket en meer geen and ken aan natuur, v leider de zelve se bij die n gaan en naar de pal staan nen verl voorspoel komen. Regeling: maar het ontwikke over een

Men h om op z en het C hand m tweede C Want

De „B kerkelijk van zulk het „Ha voortroff van de eenigen kunnen l deze dri Reeds pend ern per Maar hij de b Sociale religie, kunt ge met een Sociale

Wij ho opwekkis of we v van te o de bewe we gevoe king van leven ge is echter der eeuw lijke verl alleen d lichamer en des maatsch roeping levensbe harten g Dr Gilde hij het Kaïnsge geboren

Aanva gres uit de wijze vergader en de r Veel te merke aangeze wijze va ding se men toe